

Spremembe pri izobraževanju učencev s posebnimi potrebami na domu

mag. Domen Petelin, univ. dipl. pravnik

V stalnem tematskem sklopu Šolstvo in pravo vam avtor mag. Domen Petelin s svojimi prispevki poskuša odgovoriti na številna odprta vprašanja s področja šolskega prava. Glede želenih vsebin prihodnjih prispevkov ali dilem glede vsakokratnega aktualnega prispevka se na avtorja lahko obrnete preko elektronskega naslova petelin.domen@gmail.com.

Z zadnjo novelo Zakona o osnovni šoli (Uradni list RS, št. 16/24) se bodo s 1. 9. 2024 začele uporabljati tudi spremembe na področju izobraževanja učencev s posebnimi potrebami na domu. Pred novelo Zakona o osnovni šoli je bilo to področje normativno urejeno le v Pravilniku o osnovnošolskem izobraževanju učencev s posebnimi potrebami na domu, kar ni bilo ustrezno, saj je predmetni pravilnik določal pravice in obveznosti učencev s posebnimi potrebami na domu, četudi se lahko pravice urejajo le z zakonom, ne pa s podzakonskimi predpisi. Vendar bo zdaj to nezakonito stanje sanirano.

SPLOŠNI OKVIR IZOBRAŽEVANJA UČENCEV S POSEBNIMI POTREBAMI NA DOMU

Starši imajo pravico organizirati osnovnošolsko izobraževanje na domu za svojega otroka s posebnimi potrebami, vključenega v program osnovne šole s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo, prilagojene programe (z enakovrednim izobrazbenim standardom in z nižjim izobrazbenim standardom) ali v prve štiri stopnje posebnega programa vzgoje in izobraževanja, če je tako odločeno v odločbi o usmeritvi. Navedeno pomeni, da o pravici do izobraževanja na domu še vedno odloča Zavod RS za šolstvo, pri čemer je edina sprememba ta, da se učenec, ki je usmerjen v posebni program vzgoje in izobraževanja, lahko izobražuje na domu le v prvih štirih stopnjah, medtem ko do zdaj te omejitve ni bilo in se je učenec lahko izobraževal v posebnem programu vzgoje in izobraževanja ves čas, torej tudi na peti in šesti stopnji.

Tudi po novem bodo starši morali za pomoč pri izvajanju izobraževanja na domu zagotoviti osebo, ki izpolnjuje pogoje za izvajanje javno veljavnega programa, v katerega je učenec usmerjen. Izvajalca izobraževanja na domu novela zakona terminološko poimenuje kot »učitelja za izobraževanje na domu«. Starši so dolžni zagotoviti tudi opremo oziroma didaktične pripomočke, potrebne za doseganje ciljev in standardov znanja, določenih z učnimi načrti, kar

je ostalo nespremenjeno, vendar z vidika ustavne pravice do brezplačnega osnovnošolskega izobraževanja izrazito krivično do staršev otrok, ki zaradi življenjsko ogrožajočih zdravstvenih težav ali zdravstvenih omejitev ne morejo biti prisotni pri pouku.

Zakonodajalec je v noveli posebej izpostavil, da starši z izbiro izobraževanja na domu prevzamejo vse obveznosti, povezane z izvedbo izobraževanja svojega otroka, vključno s prevozi v šolo in nazaj.

Novela Zakona o osnovni šoli prinaša pomembni spremembi, in sicer, da morajo starši najpozneje do 16. avgusta tekočega šolskega leta za naslednje šolsko leto o izobraževanju na domu pisno obvestiti osnovno šolo, v katero je otrok vpisan, ter da pravice do izobraževanja na domu med šolskim letom ni mogoče uveljavljati. V dosedanji ureditvi se je ta pravica lahko uveljavljala tudi sredi šolskega leta in menim, da je nova ureditev glede tega boljša in bolj praktična, saj je do zdaj prihajalo do številnih zapletov, kadar se je o pravici do izobraževanja na domu odločilo sredi šolskega leta.

Starši morajo tako, navkljub pravici do izobraževanja na domu, v kateri je odločeno v odločbi Zavoda RS za šolstvo, najpozneje do 16. avgusta tekočega šolskega leta za naslednje šolsko leto o izobraževanju na domu pisno obvestiti osnovno šolo, v katero je otrok vpisan, in to vsako šolsko leto posebej. Obvestilo vsebuje ime in priimek otroka, kraj, kjer bo izobraževanje potekalo, ter ime in priimek oseb, ki bodo otroka poučevale.

Starši lahko med šolskim letom prekinajo izobraževanje na domu. Vključitev učenca v izobraževanje v osnovni šoli je mogoča do začetka rokov za ocenjevanje znanja za učence, ki se izobražujejo na domu, določenih v Pravilniku o šolskem koledarju za osnovne šole. O prekinitvi izobraževanja na domu starši pisno obvestijo osnovno šolo. Zakon je na tem mestu

pomanjkljiv, saj bi moralo biti določeno, da morajo starši o tem obvestiti tudi Zavod RS za šolstvo. V primeru odločitve, da se otrok ne bo več izobraževal na domu, bi Zavod RS za šolstvo namreč moral izdati novo odločbo, s katero bi odločil, da se pravica do izobraževanja na domu ukinja, in bi šlo po pravnem statusu za deklarativno odločbo.

Podrobnejši postopek uveljavljanja pravice staršev učencev s posebnimi potrebami do izobraževanja na domu bo določen s podzakonskim predpisom.

OBVEZNOSTI OSNOVNE ŠOLE IN OCENJEVANJE UČENCA S POSEBNIMI POTREBAMI

Osnovna šola za učenca s posebnimi potrebami, ki se izobražuje na domu:

- ob začetku šolskega leta staršem predstavi cilje, standarde znanja, merila ocenjevanja in pogoje za napredovanje v naslednji razred;
- starše sproti obvešča o rokih in načinu izvedbe ocenjevanja znanja učenca ter izvede ocenjevanje znanja v rokih, ki so določeni s Pravilnikom o šolskem koledarju za osnovne šole;
- omogoči izposojlo učbenikov iz učbeniškega sklada;
- omogoči opravljanje teoretičnega in praktičnega dela kolesarskega izpita;
- obvesti starše o terminih zdravniških pregledov učencev;
- zagotovi izvajanje dodatne strokovne pomoči v skladu z odločbo o usmeritvi; ter
- skupaj z učiteljem za izobraževanje na domu v skladu z ZUOPP-1 pripravi individualiziran program, v katerem določi način, razporeditev in obseg neposrednega opravljanja vzgojno-izobraževalnega dela učitelja za izobraževanje na domu.

Znanje učenca s posebnimi potrebami, ki se izobražuje na domu, se bo po novem ocenjevalo iz vseh predmetov glede na predmetnik posameznega razreda javno veljavnega izobraževalnega programa osnovne šole, v katerega je učenec usmerjen. Ta sprememba zna doprinesiti k upadu zahtev za izobraževanje učencev s posebnimi potrebami na domu.

Znanje učenca, ki se izobražuje po posebnem programu vzgoje in izobraževanja za otroke z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju, osnovna šola preverja kot napredovanje po operativnih ciljih iz individualiziranega programa s področja razvijanja samostojnosti, splošne poučenosti in enega izbranega področja iz obveznega dela programa.

Ocenjevanje znanja učenca s posebnimi potrebami, ki se izobražuje na domu, se izvaja na osnovni šoli, v katero je učenec vpisan. Strokovna skupina lahko z individualiziranim programom zaradi boleznih učenca izjemoma odloči, da ocenjevanje poteka na domu. Znanje učenca oceni izpitna komisija.

Ocenjevanje znanja se za učenca s posebnimi potrebami, ki se izobražuje na domu, opravlja v rokih, določenih s Pravilnikom o šolskem koledarju za osnovne šole, lahko pa se opravlja tudi predhodno ali v dveh delih, in sicer v rokih, ki jih na predlog strokovne skupine, ki pripravlja in spremlja individualizirani program učenca s posebnimi potrebami, določi ravnatelj. Nenavadno in nerazumljivo je, da zakonodajalec med predlagatelje drugačne časovne izvedbe ocenjevanja znanja ne šteje več staršev, ki so bili do zdaj – poleg strokovne skupine na šoli – upravičeni predlagatelji.

Če učenec s posebnimi potrebami, ki se izobražuje na domu, ne doseže minimalnih standardov znanja oziroma je negativno ocenjen pri posameznem predmetu, ima pravico do ponovnega ocenjevanja znanja pred začetkom naslednjega šolskega leta.

Učenec s posebnimi potrebami, ki se izobražuje na domu in ponovnega ocenjevanja znanja ne opravi uspešno, mora v naslednjem šolskem letu nadaljevati osnovnošolsko izobraževanje v šoli. V tem primeru starši pravice do izobraževanja učenca na domu v naslednjih razredih ne smejo več uveljavljati, kar je pomembna zakonska novost. Če učenec 9. razreda ponovnega ocenjevanja znanja ne opravi uspešno, lahko opravlja popravni izpit ali 9. razred ponavlja.

POSEBNE OBLIKE IZOBRAŽEVANJA NA DOMU ZA UČENCA S POSEBNIMI POTREBAMI IN UČENCA, NAMEŠČENEGA V STROKOVNI CENTER

Učencu s posebnimi potrebami, ki se zaradi življenjsko ogrožajočih zdravstvenih težav ali zdravstvenih omejitev izobražuje na domu in bi lahko občasno sodeloval pri pouku, se lahko z odločbo o usmeritvi omogoči prilagodljiva oblika izobraževanja – kombinacija izobraževanja v osnovni šoli in na domu. Starši zagotovijo učitelja za izobraževanje na domu, dodatna strokovna pomoč se lahko izvaja na domu ali v osnovni šoli, fizična pomoč pa se izvaja le v času obiskovanja pouka v osnovni šoli.

Za učenca s posebnimi potrebami, ki se izobražuje na domu in je v skladu z Zakonom o obravnavi otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi težavami in motnjami v vzgoji in izobraževanju nameščen v strokovni center, strokovna skupina v individualiziranem programu (in ne Zavod RS za šolstvo z odločbo o usmeritvi) določi, da se lahko izobražuje na domu. V tem primeru se učenec izobražuje v strokovnem centru, ocenjevanje znanja pa izvaja osnovna šola, v katero je učenec vpisan.

Podrobnejši postopek uveljavljanja pravice do posebnih oblik izobraževanja učencev s posebnimi potrebami na domu bo določen v podzakonskem predpisu.